

Ut ur skåpet- in i medierna
Journalistdag 16.4 2010, Soc & Kom
Arrangör: Regnbågsankan rf

Journalistens snabbguide i HBTIQA

Broschyren riktar sig till dig som behandlar frågor som berör sexuella minoriteter och könsminoriteter i media

Att arbeta med hbt i media

Att behandla sexuella minoriteter och könsminoriteter i media är inte alltid en enkel uppgift. Det är mänskligt att utgå ifrån att alla lever sina liv "som folk gör mest" och att man vänjer sig vid det som är vanligast och tänker att det är det normala. Det har följder för vårt språkbruk och sätt att förstå världen, ibland med risken att det som är annorlunda uppfattas som avvikande och onormalt och i värsta fall tillskrivs ett lägre värde. Men vanligt och normalt är inte samma sak och inte ovanligt och onormalt heller.

Det kan kännas påkostande att alltid försöka vara så himla inkluderande – även om det säkert också kan bli en god vana – att en del undrar om de alls ska våga öppna munnen. Det sägs att bara man lär sig och förstår reglerna, är det konstnärens frihet att ibland bryta mot dem. Därför är det inte så farligt att ibland göra förhandsantaganden, så länge man är medveten om och reflekterar över att man gör dem, varför man gör dem och vilka konsekvenser det kan ha. För en journalist är det alltså viktigt att vara medveten om sin egen värdegrund och sakkännedom, eftersom dessa ibland kan återspeglas i dennes arbete och kan påverka den allmänna opinionen.

Denna broschyr innehåller de viktigaste definitionerna och begreppen för en hbtqiqa-sensitiv journalistik. Vi hoppas att den kan bidra till ökad kunskap och komma väl till nytta inför framtida journalistikarbeten! För mera information besök Regnbågsankans hemsida på www.regnbagsankan.fi eller maila på regnbagsankan@gmail.com

HBTIQA står för homo- & bisexuella, transpersoner, interkönade, queera och asexuella
Kortare versioner t.ex. HBT och HBTI är mera allmänna.

Vi kommer att använda benämningen hbt i broschyren, eftersom den inkluderar de flesta personer tillhörande sexuella minoriteter och könsminoriteter.

Samhällets normer

Det finns två viktiga samhällsnormer som påverkar vår syn på kön och sexualitet, både medvetet och omedvetet. Dessa lär vi oss ofta redan som barn och blir med tiden så självklara att man knappt lägger märke till dem.

Heteronormen är den starkt rådande uppfattningen om att alla är heterosexuella och att det är det naturliga sättet att leva på. Heteronormen och det vi kallar könsnormen genomsyrar hela vårt samhälle på alla institutioner och leder till att det icke-heterosexuella osynliggörs, ses som avvikande, annorlunda eller översexualiseras.

Könsnormen går hand i hand med heteronormen, men berättar för oss vilket beteende som anses passa en individ beroende på dennes kön. Man förväntar sig att kvinnor är kvinnliga och män ska upprätthålla en viss manlighet för att vara en riktig man. Kvinnor och män anses utifrån normen vara olika och finns till för att komplettera varandra för att ett heterosexuellt förhållande skall fungera perfekt. Könsnormsbrytande beteende, speciellt hos män nedvärderas starkt i dagens samhälle.

Sexuell läggning

Sexualitet anses vara ett rätt spännande ämne i media och ofta framställs sexualiteten med chockande rubriker som lockar publik. I TV är det ofta den glamourösa, stylade, inredningstokiga bögen som syns. Denna stereotyp har här nästan blivit en norm.

Sexuell läggning handlar om vem vi är intresserade av i emotionell eller sexuell bemärkelse; om könstillhörigheten hos den vi blir förtjust i, fantiserar om eller har sex med. Till de sexuella minoriteterna brukar man vanligtvis räkna **homosexuella** och **bisexuella**.

Rätten att definiera sig själv

När man talar om sexuell läggning är det viktigt att respektera varje individs rätt att själv definiera sig – eller låta bli att definiera sig. Utifrån sett kan t.ex. relationen mellan kvinnorna på femte våningen beskrivas som ett lesbiskt eller homosexuellt parförhållande, liksom mannen och kvinnan som bor i lägenheten mitt emot kan uppfattas som heterosexuella. I själva verket kanske alla fyra identifierar sig som bisexuella. Därför kan det vara bra att i allmänna sammanhang tala om olikkönade och samkönade parförhållanden istället för hetero- och homosexuella par.

Att vara **queer** kan idag också vara ett sätt att definiera sin sexuella läggning. Med queer avses i så fall vanligen en icke-heterosexuell läggning, som man ändå inte vill definiera som antingen homosexuell eller bisexuell. En queer identitet kan innebära att man i sitt eget liv vill ta avstånd från heteronormativa och könsnormativa uppfattningar och lösningar, som man upplever som begränsande.

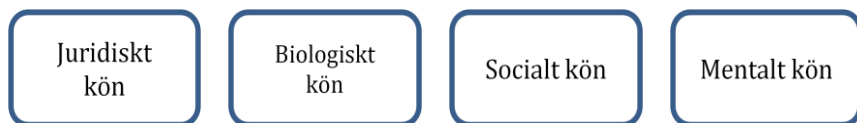
Kön och könsidentitet

Det är vanligt att sexuell läggning blandas samman med könsidentitet och könsuttryck. Könsidentitet handlar om hur man uppfattar sig själv i fråga om könstillhörighet. Uppfattar du dig som kvinna, som man, som en man som bejakar sina kvinnliga sidor, som en man född i en kvinnlig kropp osv. Somliga känner starkt att de har både en kvinnlig och en manlig identitet, andra identifierar sig kanske inte med någondera. Könsuttryck handlar om hur vi själva lever ut vår könsidentitet och kommunicerar den till vår omgivning. Det kan handla om alltifrån hur vår kropp ser ut till vad vi gör, hur vi klär oss eller uppför oss.

Vad är ett kön då?

Kläder, beteende, bemötande, uppfostran, yrken, hobbyn osv. Listan kan göras lång över faktorer som är könskodade och kan inverka och bidra till att skapa en individs könsidentitet. Vad en person med ett visst kön har rätt att göra i olika samhällen är något som skiljer sig mellan kulturer och tidsepoker, beroende på var i världen vi befinner oss. Faktorerna som bidrar till att bilda vår uppfattning om vårt kön är alltså mycket mer än bara biologi. För att förstå vad kön innebär brukar man dela in könet i olika delar. Bilden nedan skall bidra till att klargöra och skapa förståelse för mångfalden av kön och kommer till nytta då vi rör oss i könsminoriteternas värld.

Könet kan indelas i:

Juridiskt kön är det kön som står i vårt pass och den ena siffran i vårt personnummer som definierar könet.

Biologiskt kön förstås som könsorganen, könsceller, könskromosomer och könshormoner och de egenskaper som styr hurudan kropp en person får.

Socialt kön = genus beskriver t.ex. könsroller eller vilket kön vi uppfattas som beroende på vårt beteende eller sätt att klä oss osv. Genus beskriver alltså hur kön är konstruerat genom kultur och språk och hur det formar könets sociala beteenden.

Mentalt kön = könsidentitet är individens egen uppfattning om sitt kön och behöver nödvändigtvis inte vara det samma som det biologiska eller sociala könet. T.ex. en uppfattning om hur manlig, kvinnlig eller könsneutral man är.

Könsminoriteter

Vi lever i ett könsnormativt samhälle som är uppbyggt kring tanken att det bara finns två kön. Man tänker sig då att alla människor identifierar sig antingen som kvinnor eller män och i första hand i enlighet med det kön till vilket vi anses tillhöra när vi föds och därmed blir socialiserade till att uttrycka. Man förväntar sig att alla utan större problem kan placeras i ett kvinnofack eller i ett mansfack och sedan förväntas hålla sig med ett könsuttryck enligt de ramar som är givna för vardera facken. För en del människor fungerar det inte alls så här: facken är för trånga eller så har de kanske placerats helt fel från början. Då talar man om olika **könsminoriteter**.

Transperson

Begreppet transpersoner är ett paraplybegrepp som omfattar mångfalden av transvestiter, transkönade och transgenderister – personer som uppfattar att det kön de tillskrivits vid födseln inte motsvarar deras faktiska könsidentitet eller könsuttryck. Till könsminoriteterna hör även interkönade, vars könsbestämmande fysiska egenskaper inte går att definiera som entydigt kvinnliga eller manliga. Närmare information om dessa finns i faktalistan på mittuppslaget.

I Sverige används fortfarande termerna transsexuell och intersexuell. På finska har man frångått de missvisande översättningarna "transseksuaali" och "interseksuaali" och använder istället "transsukupuolinen" och "intersukupuolinen". Även på svenska beskriver "transkönad" och "interkönad" bättre vad det handlar om, varför dessa är att föredra. I detta sammanhang brukar media ofta felaktigt skriva om "könsbyten". Den korrekta termen är "könskorrigering", eftersom detta beskriver individens egen upplevelse av transitionsprocessen: de fysiska egenskaperna korrigeras för att motsvara den könsidentitet man alltid upplevt som sin egen.

Regnbågsfamiljer

Regnbågsfamiljer är olika slags familjemodeller, som inte är uppbyggda kring ett traditionellt, heterosexuellt parförhållande. Det kan handla om **samkönade pars kärnfamiljer**, till exempel två kvinnor som tillsammans fått barn med hjälp av assisterad befruktning. I så kallade **treklöverfamiljer** eller **fyrklöverfamiljer** kan det till exempel vara två män som lever tillsammans och som fått barn tillsammans med en ensamstående kvinna eller med ett kvinnopar. Barnen har då fler än två föräldrar, som finns till för dem och deltar i deras uppfostran. Regnbågsfamiljer kan också vara **nyfamiljer** där föräldrarna har med sig barn från ett tidigare (olikkönat eller samkönat) parförhållande. Därtill kan även **självständiga eller ensamstående föräldrar** som hör till en sexuell minoritet och/eller könsminoritet definiera sin familj som en regnbågsfamilj. Alla familjer som till formen kunde falla inom ramarna för regnbågsfamiljebegreppet definierar sig nödvändigtvis inte som sådana. Begreppet är väletablerat i Finland (fi. Sateenkaariperheet), men används sparsammare i andra länder, varvid man kanske bör vara beredd att närmare precisera vad man avser.

I Finland kan samkönade par inte prövas för adoption av barn som inte är någondera partens egna (externa adoptioner). En lagändring som trädde i kraft 2009 möjliggör nu **intern adoption för samkönade registrerade par**. Detta innebär att en person i registrerat partnerskap även i juridisk bemärkelse kan bli förälder åt sin partners biologiska barn. Lagändringen tryggar rätts säkerheten för barn och föräldrar i många regnbågsfamiljer. Ett barn kan inte ha mer än två juridiska föräldrar.

I Finland kan samkönade par ingå **registrerat partnerskap**. Motsvarande lagstiftning finns i flera andra länder medan andra, såsom Nederländerna, Spanien, Norge och nu även Sverige gått in för **könsneutral äktenskapslagstiftning** där en och samma lag gäller likvärdigt för alla par som vill ge sin relation en juridisk status. Till formen är registrerade partnerskap och äktenskap lika och med några få undantag (t.ex. adoptionsfrågan eller rätten att få sin partners efternamn) gäller samma regler för båda. En del samkönade par talar gärna om att **gifta sig** trots att det inte handlar om ett äktenskap; att "registrera sig" låter kanske inte så högtidligt. Andra par är inte alls intresserade av att gifta sig utan uppfattar kanske äktenskapet som en väldigt heteronormativ konstruktion som de varken vill eller kan identifiera sig med.

Somliga kallar sin (registrerade eller oregistrerade) partner könsneutralt för just **partner**, andra talar om sin man, sin fru, sin pojkvän eller sin flickvän eller något annat. Maka och make är neutrala ord men som på svenska, till skillnad från finskans *puoliso* är könade. Därför kan det vara mest praktiskt att använda ordet partner i allmänna texter.

Utomstående frågar ibland lite osäkert trevande personer som lever i samkönade förhållanden om "din vän" eller "din livskamrat". Somliga kan uppfatta det här som överdrivet finkänsligt, pinsamt eller nedvärderande – andra, vanligen äldre personer, använder kanske själva just den benämningen. Om man är osäker på vad man ska säga kan man fundera över varför man upplever att det är någon skillnad, och sedan fråga artigt!

Några praktiska skrivråd

Ibland kan det kännas svårt att formulera sig, då kan nedanstående tips komma väl till pass.

Formulera dig könsneutralt när det känns rätt!

Om du märker att din text är könsnormativt eller heteronormativt exkluderande även om kontexten egentligen omfattar alla, borde du försöka ändra den lite grann. Ett enkelt sätt är att skriva könsneutralt. **Använd t.ex. ord som *partner* istället för *man/fru/make/maka/pojkvän/flickvän* eller *föräldrar* istället för *mamma/pappa***. Observera att också en fullständigt könsneutralt skriven text också kan vara könsblind eller normblind: man har då skapat en illusion av att det inte finns några skillnader alls mellan könen, osynliggör den dynamik som kan uppstå i samspelet mellan människor på grund av deras kön eller låtsas inte om att utgångsläget ofta är annorlunda för olika människor.

Testa olika alternativ! Om du inte upplever att texten förlorar något centralt med en könsneutral formulering är den varianten ofta bättre.

Skriv ut vilka du menar!

Skriv ut vilka parförhållanden du avser. Att strunta i samkönade parförhållanden behöver inte verka ignorant bara man ärligt medger att man gör det. Om du skriver i allmänna ordalag om en situation som är aktuell enbart i ett olikkönat parförhållande kan det vara bra att skriva ut det explicit. Om man noterar att "i ett olikkönat förhållande" ofta är på ett visst sätt (istället för att nöja sig med "i ett förhållande") markerar man att man just i det sammanhanget har just sådana par i åtanke, men att man är medveten om att det också finns samkönade parrelationer. Sammanhanget avgör naturligtvis när det är nödvändigt och när man kan låta bli.

Synliggör mångfalden genom att nämna flera olika alternativ

Om en könsneutral text känns väldigt färglös kan det vara bra att skriva ut flera alternativ istället för att formulera sig vagt. Låt mångfalden synas! I större sammanhang kan man alternera mellan att ge praktiska exempel från både olikkönade och samkönade relationer; i de flesta fall sitter grundbultarna i parförhållandet på samma sätt och handlar om samma vardagliga frågor oberoende av vilka kön som finns representerade. **För homosexuella och bisexuella läsare är det uppbyggande att få sin verklighet bekräftad, utan att den framställs som ett undantag** och för heterosexuella läsare kan "mångfaldsexemplen" bidra till att rucka på heteronormativa förhandsuppfattningar. Testa gärna olika exempel och rygga inte tillbaka för det som känns ovant, även om det naturligtvis också finns lösningar som kan verka sökta eller krystade.

Granska innehållet i texten. Är det sensitivt?

Också en text som är genomgående öppet och könsneutralt formulerad kan vara icke-hbti-sensitiv om den inte alls beaktar strukturella skillnader och ojämlika villkor i samhället. För att skapa en text som inte bara är icke-heteronormativ eller icke-könsnormativ, utan dessutom på riktigt sensitiv för mångfalden i samhället kan du behöva specificera dig och uttryckligen identifiera och ta ställning till de skillnader som finns. Om du upplever att ett område känns

främmande att behandla kan du försiktigt konstatera att det är så och att du är medveten om mångfalden trots att du väljer att koncentrera dig på att behandla bara en viss del av den.

Könsnormativa utgångspunkter

Var försiktig med könsnormativa påståenden där du utgår från att det finns två sinsemellan motsatta kön och att dessa av naturen har olika egenskaper och beter sig på ett visst sätt. Detta innebär inte ett automatiskt förnekande av könstypiska beteenden och företeelser. Män slår och förgriper sig mer på kvinnor än tvärtom, bara kvinnor kan bli gravida osv. Detta är fakta och man får säga det högt! Men det är bra att vara ödmjuk inför varför det är så här och att formulera sig på ett sätt som signalerar en öppenhet för att verkligheten är mångfasetterad.

Pronomen

Svenska språkets dilemma, till skillnad från finskan, är våra könade pronomen. När finskspråkiga avslappnat kan använda *hän* i alla sammanhang får svenskspråkiga lov att verkligen tänka efter och ibland tvingas anta obekanta människors könstillhörighet på lösa antaganden, vilket i vårt starkt könade samhälle gör att det känns pinsamt när det blir fel. Att vi har fler pronomen gör att man lätt blir exkluderande om man gör för hastiga antaganden. "*Överraska honom i en fräckt röd negligé!*" kan det kanske stå i en annons, som om det alltid var en "han" som väntar på att bli överraskad. Ibland är det bäst att skriva ut *han* eller *hon* fast det känns knöligt, andra gånger kan man hitta lämpliga omskrivningar. I ovanstående exempel kunde *din partner* passa bra även om *din pojkvän* eller *din flickvän* på ett utmanande sätt skulle kunna sälja ännu bättre.

En del människor identifierar sig varken som *han* eller *hon*, utan med det könsneutrala pronomenet *hen*. Saga känner sig varken som kille eller tjej, utan vill man skall tala om *henom* som *hen*. Det är *hens* identitet det handlar om, som man ska respektera. Hen kan användas som pronomen om man vill skriva könsneutralt.

Hur uttrycka sig bra?

Intressanta och uppseendeväckande rubriker, texter och program är ju som välkänt det som lockar publik och läsare. Man vill väcka känslor och dra till sig uppmärksamhet. Det finns några mer eller mindre uppseendeväckande ord och uttryck som vi anser är bra och mindre bra att använda då man behandlar hbt i media.

Nedan hittar du nu ord och uttryck enligt kategorierna; Okej, Tänk först, Se upp! och Varning! som kan ge tips om vilka uttryck som är smarta att använda eller inte. De ord som inte har en definition hittar du istället i faktablistan på sista sidan.

Okej

Bi-; bisexuell; bisexualitet

Butch

Kvinna (eventuellt icke-heterosexuell) med ett maskulint könsuttryck

Cisperson

En person som inte är transperson eller interkönad.

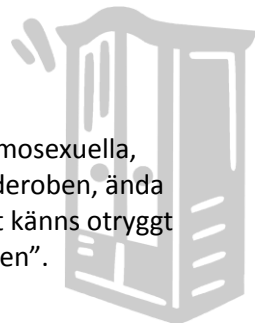
Femme

Kvinna (eventuellt icke-heterosexuell), med ett traditionellt feminint könsuttryck

Garderoben

Eller "skåpet". I ett hetero- och könsnormativt samhälle döljer homosexuella, bisexuella och transpersoner ofta sin läggning eller identitet i garderoben, ända tills de väljer att bli "öppna" och "kommer ut". I situationer då det känns otryggt att vara öppen kan man välja att tillfälligt "återvända till garderoben".

Gay

Används både om homosexuella män och om homosexuella kvinnor, men man menar oftast män

Hetero-, heterosexuell; heterosexualitet

En person som blir kär i/sexuellt attraherad av någon "av det motsatta könet"

Heteronormativitet

Innebär att heterosexualitet och uttryck för heterosexualitet uppfattas som det normala, givna, förväntade och önskade. Därmed blir annan sexuell läggning betraktad som onormal och konstig.

Homo-; homosexuell; homosexualitet

Homosexuell avser både män och kvinnor, även om man ofta och kanske särskilt i vissa feministiska diskurser använder "lesbisk" när man talar om kvinnor. "Homo-" är en okej förled i särskilda sammanhang, men det är bra att fundera över vad man i så fall avser. Ibland kanske "samkönad" eller "hbt"- är en exaktare formulering.

Homofobi

Interkönad; intersexualism

Mera info i faktalistan i mittuppslaget. Observera att interkönade och intersexualism är samlingsbegrepp för flera olika slags intersexuella syndrom. Du kan läsa mer om detta på finska på Transtödcentrums hemsida www.transtukipiste.fi eller hos Intersexuella i Sverige, www.inis-org.se. Tidigare användes termen hermafrodisim/hermafrodit om dessa personer, men detta ses som nedvärderande och skall inte användas på människor. Använd hellre interkönad än intersexuell.

Komma ut

Bejaka att man som den man är bryter mot heteronormativa och könsnormativa rollförväntningar och tala om det för sin omgivning. Att komma ut är en pågående process; heteronormativa föreställningar gör att man som homosexuell eller bisexuell i alla nya sociala situationer kan behöva avgöra om man vill komma ut eller inte. I motsats till vad många tror handlar det inte om ett behov att skylta med sitt privatliv, utan om att kunna delta i vardagligt umgänge på samma villkor som andra; att i kafferummet samtala om veckoslutsplaner, ha fotografier på sin familj på sitt skrivbord eller tacka ja till en inbjudan med avec.

Könsnormativitet

Innebär att man förväntar sig att alla individer är entydigt antingen män eller kvinnor och uttrycker sin könsidentitet på ett könstypiskt sätt och att detta är det normala. Enligt vissa är könsnormativitet en dimension av heteronormativiteten, eller tvärtom

Könsuttryck

Lesbisk

En homosexuell kvinna

Mångfalden av kön, sexuella läggningar och familjeformer

Mångfald är ett trevligt ord. Här avses alla tänkbara könsidentiteter och könsuttryck, sexuella läggningar och familjeformer från de mest traditionella till de mest ovanliga

Olikkönad relation

En relation mellan personer av olika kön, som vanligen definieras som heterosexuella eller bisexuella

Outa

Kommer från engelskans "outing" och innebär att en utomstående avslöjar något, vanligen en persons sexuella läggning, som personen velat dölja. Fult och respektlöst, men det sker ibland också aningslöst och av misstag

Queer

Regnbågsfamiljer

Samkönad relation

En relation mellan personer av samma kön, som kan definiera sig som homosexuella eller bisexuella. Men också människor som definierar sig som heterosexuella i första hand, har ibland samkönade relationer av olika slag.

Sexuell läggning

Transfobi

En stark upplevelse av obehag, osäkerhet eller hat gentemot uttryck för könsöverskridande.

Transgender; transgenderperson, transgenderist

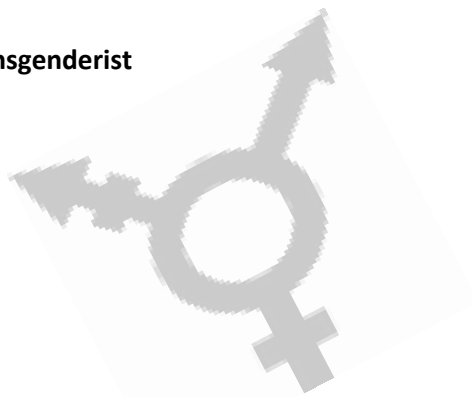
Transkönad; transsexualism

Transperson

Transvestit; transvestism

Öppen

Man talar ofta om att en person är öppen med sin sexuella läggning.

Tänk först

Bög

Avser en homosexuell man. Används ibland som skällsord, till exempel kombinerat med svordomar (böggjävell!), men är långt återerövat av homosexuella. Många homosexuella definierar sig hellre som bögar än som homosexuella, som lätt överbetonar det "sexuella". "Bög" missbrukas ibland av till exempel journalister som vill verka djärva, i sammanhang som *bögfestival* eller *bögbar*. Då osynliggörs alla andra hbti-personer, som också är välkomna men som inte definierar sig som homosexuella män.

Det motsatta könet

Det här väletablerade uttrycket förekommer frekvent i vårt språkbruk, och det är bra att tänka på vad det betyder. "Det motsatta könet" hittas ofta påfallande slentrianmässigt inplockat i texter som handlar om parbildning eller parförhållanden, utan att kontexten förutsätter att man exkluderar möjligheten att faktiskt avse alla kön.

Flata

Avser en homosexuell kvinna. Ett uttryck som används mer i Sverige och som kanske kräver lite mer fingertoppskänsla för att användas här i Finland.

Sexuella minoriteter

Helt okej begrepp om man vill använda minoritetsperspektivet. Avser vanligen homosexuella och bisexuella, även om somliga anser att det är de bisexuella som utgör majoriteten, medan heterosexuella och homosexuella är de verkliga minoriteterna. **Avser absolut inte transpersoner**, även om man som transperson naturligtvis kan ha en sexuell läggning som gör att man också hör till en sexuell minoritet.

Sexuell identitet Används ibland synonymt med sexuell läggning, men avser en större helhet, hur man uppfattar sig som en människa med sexualitet, av vilken den sexuella läggningen naturligtvis är en väsentlig del.

Sexuell läggning

Ibland verkar somliga förvånade över att heterosexualitet också är en sexuell läggning, eftersom samtal om sexuell läggning vanligen blir aktuella först när någon eller något utmanar heteronormen. Sexuell läggning verkar också ofta förstås som något som bara har med sexualitet att göra, som i egenskap av "sovrumsfråga" inte är en offentlig angelägenhet. Då tänker man inte på att den sexuella läggningen finns i människan också när hon och hennes partner går på museum, målar om sommarstugan eller stryker familjens nytvättade skjortor. Till de sexuella läggningarna räknar man heterosexualitet, homosexualitet och bisexualitet.

Hbti-personer, hbt-frågor, hbt-minoriteter

En förkortning som är praktisk att använda om man inte vill vricka tungan med att särskilt nämna alla man avser. Förkortningen finns i olika versioner, ibland finns också andra bokstäver med. Hbti kan uttalas korrekt som "homosexuella, bisexuella, transpersoner och interkönade". "Homo-, bi-, trans- och intersexuella" blir fel, eftersom man då utesluter andra transpersoner än transkönade (transsexuella), och dessutom antyder att transidentiteter och intersexualism skulle handla om sexuell läggning. Hbtiqa innefattar även de personer som anser sig vara queera och asexuella.

Benämningen icke-heterosexuell kan användas då man pratar allmänt om sexuella minoriteter

Se upp!

De homosexuella

Användningen av ordet "de" tydliggör ett utifrånperspektiv och signalerar att man utesluter att någon homosexuell skulle finnas bland dem man talar till samt att man uppfattar homosexuella som en enhetlig grupp. Vilka skulle "de heterosexuella" i så fall vara? Oftast fungerar det precis lika bra om man tar bort "de".

Homolobbyn

Grupp som enligt dem som använder begreppet fått alldeles för stor makt. Kan jämföras med föreställningen om den judiska världskonspirationen.

Homorörelsen

Syftar ofta på organisationer som arbetar för sexuella minoriteters och könsminoriteters rättigheter, i Finland till exempel Regnbågsankan, Seta och Transstödcentralen och i Sverige RFSL. Ordet exkluderar bisexuella, transpersoner och interkönade – därför är hbt-rörelsen ett bättre alternativ.

Homosexuell livsstil

Används flitigt av personer som ogillar homosexualitet och homosexuella. Vad den homosexuella livsstilen innebär är inte helt klarlagt. En gissning är att det handlar om festande bögar som har många partners, men en annan variant av homosexuell livsstil är att bo på landet med sin partner och ha många barn samt hund. En tredje är att ägna hela sommaren åt segling eller kanotpaddling.

Transa

Används i Sverige ibland för transvestiter, eller som verb för att uttrycka att man klär sig i det motsatta könets kläder och används dessutom ofta som skällsord. I Finland upplevs finskans *transu* som kränkande och bör inte användas alls.

Varning!

Avvikande sexuell läggning / Sexuellt avvikande

Kan uppfattas som synonymt med onormal. För många homo- och bisexuella känns heterosexualitet som en avvikande sexuell läggning. Men det skulle de aldrig säga högt eller skriva, eftersom de vet hur kränkande det låter.

Homosex

Påträffas i sammanhang som "legaliserandet av homosexäkenskap" eller "homosexfrågan splittrar kyrkan". "Homosex" förekommer också i rubriker, kanske som en dålig lösning på utrymmesbrist. Genom att använda ordet i dylika sammanhang reducerar man en mångdimensionerad fråga till att bara handla om sex. Därmed förstärker man fördomen om hbtj-personer som översexuella, samtidigt som man riskerar ge en mycket snäv bild av sina egna referensramar.

"Homosex" eller "heterosex" bör således aldrig användas för att beskriva något som handlar om en viss identitet, och är missvisande även om man endast avser den sexuella akten. Däremot fungerar det vanligen bra med förleder som "homo-" eller "hetero-", eller beskrivningar som "samkönade" och "olikkönade".

Sexuellt beteende

Förväxlas ibland med sexuell läggning. Det är skillnad på beteende och läggning. Två personer kan ha samkönat sex med varandra utan att vara homosexuella. En homosexuell person kan vara homosexuell utan att någonsin haft sex med någon av samma kön. Begreppet "homosexuellt beteende" påträffas ofta i starkt heterosexistiska debattinlägg, utan att det riktigt framgår vad som avses. Om man väljer att tala om homosexuella beteenden bör man rimligtvis också kunna känna igen heterosexuella beteenden i samhället och tala om dem på ett motsvarande sätt.

Snabba tips

NEJ

Könsbyte
Transsexuell
Intersexuell/Hermafrodit
Fel pronomen
Transa

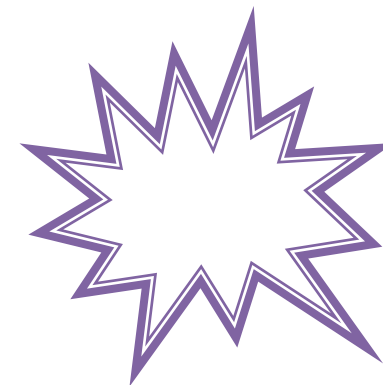
JÄ!

Könskorrigering
Transkönad
Interkönad
Rätt pronomen

Att ta upp transfrågor är ofta bättre än att inte göra det.
Osynligheten är ofta ett större problem än enstaka
terminologi- eller faktafel.

HBT= Homo-, bisexuella och transpersoner
Det står INTE för homo-, bi- och transsexuella

- Låt mångfalden synas!
- Undvik ordet homosex
- Använd gärna förkortningen hbti
- Använd könsneutrala uttryck vid passande tillfällen
- Spelar den sexuella läggningen ingen roll för ditt arbete, behövs den inte heller nämnas
- Fråga om du inte vet

FAKTALISTA HBTIQA- TERMINOLOGI

Asexualitet (fi. aseksuaalisuus) innebär att man inte har behov eller intresse av sex eller att inkludera någon annan i sin sexualitet. Detta kan pågå antingen under en längre tid eller hela tiden. En asexuell kan fortfarande bli kär, har behov av fysisk kontakt och finner andra människor attraktiva på andra plan än sexuellt.

Bifobi (fi. bifobia) är en känsla av motvilja gentemot bisexuella, såsom överskridande en antagen norm om att en människa bör och kan vara sexuellt attraherad av bara ett kön. Bifobi tar sig vanligen uttryck som fördomar och misstänksamhet mot eller diskriminering av bisexuella.

Bisexualitet (fi. biseksuaalisuus) En sexuell läggning. Förmågan att bli romantiskt och/eller erotiskt attraherad av både kvinnor och män, eller att man inte tycker kön spelar någon roll i det här avseendet.

Drag (fi. drag) betyder oftast att man klär sig i det s.k. andra könets kläder för att tänja sina egna eller andras gränser, leka eller driva med könsstereotyper eller för att underhålla, t.ex. genom en föreställning eller show.

Flata (motsv. fi. lepakko) Flata är ett vardagligt ord som betyder homosexuell kvinna, används särskilt i Sverige

FtM (fi. transmies) står för female to male, och syftar på en transkönad man. Framhäver transition, att en person som vid födseln definierades som kvinna identifierar sig som man.

Heteronormen (fi. heteronormi) brukar man kalla den uppsättning av skrivna och oskrivna regler, enligt vilka heterosexualiteten ses som den givna, förväntade och normala sexuella läggningen, från vilken andra sexuella läggningar ses som avvikande och mindre önskvärda. Heteronormen sanktionerar vissa samlevnadsformer och beteenden och reglerar såväl olikkönade som samkönade relationer.

Homofobi (fi. homofobia) är en stark känsla av motvilja hos en individ, en grupp eller i ett samhälle gentemot homosexualitet. Homofobi kan framträda som en irrationell negativ uppfattning eller särbehandling riktad mot personer eller företeelser som utmanar heteronormen, även mot en själv. Homofobi överlappar ibland bifobi och transfobi.

Interkönad (fi. intersukupuolinen) är en person vars könsbestämmande fysiska egenskaper inte är entydigt manliga eller kvinnliga. Intersexualism eller interkönslighet är ett takbegrepp för olika biologiska variationer som upptäckts vid födseln eller senare i livet. Ett interkönat barn kan utveckla en könsidentitet som man eller kvinna, eller uppleva sig som just interkönad.

Jämlikhet (fi. yhdenvertaisuus) innebär att alla människor skall ses som lika värda oavsett t.ex. sexuell läggning, ålder, kön, religion, etnicitet, utseende, åsikt eller handikapp

Jämställdhet (fi. tasa-arvo) är jämlikhet mellan könen, att alla kön ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter i samhället.

Komma ut (ur garderoben) (fi. tulla ulos (kaapista)) betyder i allmänhet att man som hbt-person berättar för någon annan om sin könsidentitet eller sexuella läggning. Men "kommer ut" gör i själva verket de flesta, som i nya sammanhang mellan raderna eller i en bisats avslöjar något om sin sexuella läggning eller könsidentitet. Människor, som av olika anledningar upplever att det inte känns tryggt att göra det stannar i eller återvänder tillfälligt till "garderoben".

Könsidentitet (fi. sukupuoli-identiteetti) innebär en persons självidentifierade, självupplevda kön. Ibland talar man också om *mentalt kön*.

Könsnormativitet (fi. sukupuolinnormatiivisuus) syftar på uppfattningen att alla människor entydigt kan definieras som antingen män eller kvinnor, och att dessa män och kvinnor förväntas uppvisa särskilda könstypiska egenskaper.

Könsuttryck (fi. sukupuolen ilmaisu) betyder att utåt kommunicera den könsidentitet man har eller delar av den, genom bl.a. kläder, kroppsspråk, sättet att vara.

MtF (fi. transnainen) står för male to female, och syftar på en transkönad kvinna. Framhäver transition, att en person som vid födseln definierades som man identifierar sig som kvinna.

Norm (fi. normi) En standard eller ett mönster för hur någon förväntas vara eller något bör ske. Till normerna hör ofta ett sanktionssystem, där det förväntade privilegieras, och det som uppfattas som avvikande bestraffas eller tillskrivs ett lägre värde.

Outa (fi. outata) betyder att man berättar för andra om en persons sexuella läggning eller könstillhörighet för andra som personen inte ännu kommit ut för.

Pansexuell (fi. panseksuaali) betyder ungefär samma som bisexuell, men poängterar att det finns flera än två kön.

Polyamorös (fi. polyamorinen) är en person som har sex eller en intim relation med fler än en person i taget i ett öppet och ömsesidigt samförstånd.

Queer (fi. queer) är ett perspektiv som ifrågasätter normativa uppfattningar kring kön, sexuell läggning och samlevnad. Queer är också en identitet för många som upplever att allmänt vedertagna kategorier för kön och sexuell läggning känns snäva eller överflödiga.

Regnbågsfamilj (fi. sateenkaariperhe) är en familj där en eller flera föräldrar är hbt-person.

Sexism (fi. seksismi) är att kategoriskt tillskriva kön särskilda egenskaper, på basen av vilka man tillmäter olika kön olika värde. Sexistiskt tänkande skapar genusbaserade hierarkier, ofta så att kvinnor underordnas män. Begreppet heterosexism syftar på ett hierarkiskt tänkande där heterosexualitet är överordnat.

Straight (fi. hetero) syftar på en heterosexuell person.

Transfobi (fi. transfobia) är en stark känsla av motvilja hos en individ, grupp eller i ett samhälle gentemot upplevt könsöverskridande personer och handlingar: mot företeelser som utmanar könsnormativiteten. Transfobi ligger ofta bakom ovilja att förstå, fördomar mot eller diskriminering eller till och med misshandel av transpersoner.

Transpersoner (fi. transihmiset) är ett paraplybegrepp för personer som delvis eller uteslutande identifierar sig med eller uttrycker ett annat kön än det som tillskrevs dem vid födseln. Transpersoner kan vara t.ex. transvestiter, transkönade och transgender. På engelska motsvaras begreppet transpersoner av *transgendered*.

Transgender (fi. transgender) är en person som definierar sin könsidentitet på ett individuellt sätt, och känner sig hemmastadd emellan, i båda eller bortom de traditionella könen. Under transgender ryms många begrepp: nongender, agender, bigender, ambigender osv. I Sverige används ofta takbegreppet *intergender*. På engelska används *transgendered* vanligen som paraplybegrepp för alla transpersoner.

Transvestit (fi. transvestiitti) är en person som klär sig i det s.k. andra könets och går in i det könets roll. Denna person vill framhäva alla sina egenskaper, inte bara de som enligt normen anses tillhöra det egna könet.

Transkönad (fi. transsukupuolinen) är en person som inte identifierar sig med det kön hon eller han tillskrivits vid födseln, (se FtM och MtF). Många transkönade genomgår könskorrigering med hjälp av hormonbehandling och eventuellt kirurgiska ingrepp, samt ansöker om att juridiskt få ändra sin könstillhörighet. I Sverige används vanligen begreppet transsexuell (från transsexualism).

